

İsmi Nazım Hikmet'in Koyduğu Nazım Ögütçü'den Babası Orhan Kemal'e Dair Bilinmeyenler

Mine Nihan DOĞAN¹

Ölümünün 50. yılında Orhan Kemal'i, petrol mühendisi olan büyük oğlu Nazım Ögütçü ile andık. Elli altı yaşında hayata gözlerini yuman babasıyla ilgili daha önce hiç duyulmayan anıları üzerine konuştuk. 13 Temmuz 1944 doğumlu Nazım Ögütçü, çocukluğunda yaşadıkları şehirlerden ve çeşitli evlerden aklında kalanları paylaştı. Babaları Orhan Kemal'e ait belgelerin ve yazıların İstanbul'da bulunan kardeşi Işık Ögütçü tarafından yayımlandığını, kendisinin Batman'da bulunması sebebiyle bu konularla pek ilgilenemediğini aktardı. Konuşurken kimi zaman gözleri dolan, kimi zamansa anlattığı anıların hafızasında bıraktığı izlerle hafifçe gülümseyen Ögütçü, konu Nazım Hikmet'e geldiğinde heyecanını ifade edemeyecek durumdaydı. 1943'te hapisneden çıkan babasının Nazım Hikmet'le mektuplaşmaları sırasında 1944'te doğan oğluna kendi isminin verilmesini teklif ettiği hikâyeyi kendisine anlatılanlardan hareketle aktarırken gözlerinin içi parlıyordu. Güzel bir akış içinde sorulan sorulara cevaplar verirken eski zamanlara gitmenin mutluluğunu ve hüznünü yaşayan Ögütçü, *Nazım Hikmet'le 3.5 Yıl* adlı kitapta yazılan anıların arka planını ve Orhan Kemal'in aile içinde kendilerine anlattıklarını da ekledi. Nazım Ögütçü ile 15 Şubat 2020 tarihinde gerçekleştirdiğimiz röportajımız şu şekildedir:

***Mine Nihan Doğan:** Biyografi kitaplarında yer alan bilgilerin dışında, içine doğduğunuz aileyi bir de sizden dinlemek, aile bireyelerine sizin gözünüzden bakmak ve aklınızda en çok yer edinen aile anınızı öğrenmek isteriz.*

Nazım Ögütçü: Babamın babaannesi Bulgaristan'dan göç etmiş ve pek çok hadiselerle karşılaşmış; ölene kadar Türkiye'de yaşamıştır. Dedemiz Abdülkadir Kemali Bey'dir. Annemin babası ise Bosna Hersek'ten göç etmiştir. Bu kişiler, Osmanlı'nın güç kaybetmesiyle çıkan isyanlar sonrası Türkiye'ye göç etmiş kişilerdir. O zamana kadar dedem, şu an İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi dediğimiz yerde bulunan Hukuk ve İktisat Okulu'ndan mezun olmuş. Savaşlar ve göçlerle dolu bir aile hikâyemiz var. Çekirdek ailemize gelecek olursam; annem, babamla 15 yaşlarındayken evlenmiş. Babam ailede çok güçlü bir kişiydi. Ablam Şen Yıldız, ben, kardeşim Kemali ve en küçüğümüz olan Işık'tan başka bir serveti yoktu. Babam Ceyhan'da doğmuş. Ablam, ben ve Kemali Adana'da doğduk. En çok sevdiğimiz Uğur halamız ve ondan aşağı kalmayan bir de Talat Paşa'nın adını taşıyan Talat halamız vardı. Ben 1944 doğumluyum. O yıllara dair anımsadığım şey; 3 yaşında Adana'da alt katta sokağa bakan bir odada annem, babam ve ablamla beraber yaşadığımızdı. Arkadaki odada ise

---

¹ Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora öğrencisi. minendogan@gmail.com

babamın büyükannesi Emine-yi Dilber Hanım otururdu. Hatta babamın bir romanında, gelinine eziyet eden bir yaşlı olarak ismi geçer. Bu zamana kadar aklımda kalan en önemli hatıralar Unkapanı'ndaki evimizde dair olanlardır. Ayrıca babamın Balat Fener'de otururken orada sürekli yazı yazdığı, romanlar ve hikâyeler ürettiği aklımda kalmıştır. Balat'taki evimizde büyükannemizin de bulunduğunu hatırlarım. Babam o sırada 72. Koğuş'u yazıyordu. Çok soğuk bir kıştı. Dönemin tarihi- coğrafi bir olayı ise İstanbul'da Boğaz'a büyük buzulların gelmiş olmasıydı. O yılları hiç unutamam.

Mine Nihan Doğan: *Bahsettiğiniz, 1954'te donan Tuna Nehri'nden kopan buzulların İstanbul'a ulaşması olayı sanırım.*

Nazım Ögütçü: Tabii, 1950-1955 bu söylediğimiz. Biz İstanbul'a 1951'de geldiğimiz için hatırlıyorum. Asıl hikâyemiz o zaman başladı.

Mine Nihan Doğan: *Sizce aile hikâyenizi oluşturan ve Orhan Kemal'in hayata bakışını şekillendiren asıl olgu neydi?*

Nazım Ögütçü: Yoksulluk... Ev kiramızı ödemekte güçlük çektiğimiz günler olurdu. Bizim hikâyemiz; babamın bir yazısı nedeniyle (ismi aklına gelmedi) hâkim karşısına çıkarıldığında söylediği cümleyle özetlenebilirdi. Kendisine "Neden hep bu konuları (işçi, köylü vs.) ele alıyorsun?" diyen hâkime, "Ben yoksulluktan başka şey bilmem. En iyi bildiğim konuları anlatıyorum çünkü gerçekçi bir yazarım." diyen babam beraat etmişti.

Mine Nihan Doğan: *Sizin hikâyeniz ise babanızın Nazım Hikmet'le tanışmasıyla başlamış. 1940 yılında Bursa'da cezaevinde tanıştıkları bilinen ikilinin dostluğu hakkında neler söylemek istersiniz?*

Nazım Ögütçü: 1943'te babam hapisneden çıkmış; ertesi yıl ise ben doğmuşum. Ondan duyduğum kadarıyla 1943 öncesi dönemde; hapisaneyeye Nazım Hikmet gelinceye kadar, babam oranın en iyi şairiymiş. "Üstadın geliyor." dediklerinde babam ne dendiğini anlamamış. Sonra bavuluyla gelen Nazım Hikmet'i görünce farkına varmış. Kimi onu hemen tanıyarak, "Ne oldu senin davan?" diye sormuş. Babamın kaldığı koğuşa gelmek istediğini söyleyerek izin istemiş. Babam "Tamam." deyince eşyalarını taşıyarak babamın kaldığı koğuşa yerleşmiş. Babamla şiir hakkında konuşmaya başlamışlar. "Ciddi olarak yazdığım şiirleri eleştiririm. Bundan çekinme." dedikten sonra babamın her okuduğu şiire "Bu da geç." demeye başlamış. Babam şaşırınca da "Siz niçin duyup gördüklerinizi anlatmıyorsunuz? Neden sadece kelimelerle cambazlık yapıyorsunuz? Sizde bir edebiyat yaklaşımı var, güzel. Sizi ciddi bir disipline alalım mı?" demiş. Babam bunları duyunca onaylarsa da çok ezildiğini

anlatırdı bize. Nazım Hikmet gelene kadar hapisanenin en iyi şairi olan babam, ondan sonra kendini ezilmiş ve üzgün hissetmiş olduğunu sık sık anlatırdı bizlere.

Mine Nihan Doğan: *Peki ne zaman Nazım Hikmet Orhan Kemal'in yazdıklarını beğenmeye başlamış?*

Nazım Öğütçü: Bir gün koğuş avlusunda takunyalarıyla, elinde bir kâğıtla koşarak babamın yanına gelmiş. "Bunu siz mi yazdınız?" diye sormuş. Babam da "Bir takım şeyler yazdım işte." demiş. "Kardeşim, sizde nesir kalıbı var. Siz şiiri falan boş verin." diyen Nazım Hikmet'in sözlerini ciddiye alan babam ondan sonra nesir yazmaya başlamış olsa da ölünceye kadar şiir yazmaya içten içe devam etmiştir. Hapishaneden çıkışında Nazım Hikmet'e verdiği bir şiir vardır. Çok çok güzeldir. Böyle bir havanın içinde üç buçuk yılda çok iyi bir üniversite eğitimi görmüştür. Sovyetler Birliği'nde ekonomi ve politikayı öğrenen, orada şair ve yazarları tanımış olan Nazım Hikmet sayesinde hem sanatı hem günlük politikayı anlamıştır. Babam Nazım Hikmet'ten insanları duymayı ve dinlemeyi öğrenmiş. Bunun örneği olan bir hikayesi vardır kendisinin: Sabah saat 08.30-09.00 civarında daktilosuna noktayı koyarak, Beyazıt'a İkbâl Kahvesi'ne doğru yürüyor. Bir bakıyor ki durağın orada köyden yeni gelen bir takım insanlar onun kravat takmasına şaşırıyor. "Ne yapıyorsunuz burada." diye soruyor babam. Belli ki işe gidecekler ve birileri onları bir araçla alıp götürecektir. İstanbul'a iş için gelen gariban insanların ruh hallerini o olayda gözlemlemiş oluyor ve bir hikâye yaratıyor. Böylece Nazım Hikmet'ten öğrendikleri ortaya çıkıyor babamın.

Mine Nihan Doğan: *Elinizde Orhan Kemal'e ait gün yüzüne çıkmamış metinler var mı?*

Nazım Öğütçü: Babamın bildiğim 300 tane senaryosu var. Kardeşim Işık Öğütçü, bulabildiklerini toplayarak bir kitapta yayımladı. Bunların yanı sıra yayımlanmayan başka hikâyeleri de mevcut. Ben üniversiteyi bitirdikten sonra petrol mühendisi olarak çalıştığımından dolayı ilgilenememiş olsam da, babamın eserleriyle ilgili her türlü konuyla İstanbul'daki kardeşim Işık ilgilenmiştir.

Mine Nihan Doğan: *İsminiz Nazım Hikmet'in teklifi üzerine koyulmuş. Bu hikâyeyi anlatır mısınız?*

Nazım Öğütçü: Babam 1943'te hapishaneden çıktıktan sonra Nazım Hikmet'le mektuplaşmaya başlamışlar. Bir mektubunda babamın, annemin hamile olduğu haberini vermesi üzerine Nazım Hikmet yazdığı mektubunda, "Eğer kimseye söz vermediyseniz, çocuğunuz erkek olursa benim adımı verir misiniz?" diye sormuş. Teklif ondan gelmiş.

Mine Nihan Doğan: Ünlü bir yazarın oğlu olmak sizin için her zaman avantaj sağladı mı?

Nazım Öğütçü: Ben 3-4 yaşlarındayken babamın olmadığı bir gün akşam olmuş, lambalar yanmış. Dışarıda bir takım gürültüler... "Komünist, çık dışarı!" gibi sözler. Tabii biz pıstık. Ben 3-4 yaşlarındaydım, ablam ufaktı, annem gençti. Kapıyı açıp bakmadık. Bir ara kapı açıldı, kapının önünde bir alay insan doluydu. Bağırarak bir kişi dikkatimizi çekti: babamın halasının oğlu! Tabii, babamızın evde olmayışı çok çok iyi oldu; çünkü o da dışarı fırlayabilirdi, çıkardı. Fakat bir süre sonra çok enteresan bir şeydir. Bir haber aldık. O çocuğu bir köpek ısırması ve kuduz olmuş. Çocukluğumdan kalan korkulu bir hatıramdır bu. Daha sonra biz yer değiştirdik ve Arabacı Mehmet Ağa'nın evine taşındık Adana'da. Orada 6 yaşlarında falanım artık. Top top kumaşlar gelirdi. Nazım Hikmet hapishanede birkaç tekstil makinası almış ve orada onları çalıştırıyor. Hatta babam ona takılarak patron olup o sınıfa geçtiğine dair şakalar bile yapmış. Gülmüşler. Babam öyle anlatırdı bize... Tabii Nazım'ın öyle bir durumu mümkün değil. O kumaşları hatırlarım hep. Onların oradan geldiğini bilirim. Babam onları satardı bir takım yerlere. Üç hisse onun, beş hisse bunun. Kemal Tahir de o sıralarda Sinop tarafı mı Yozgat tarafı mı oralardaymış. Babam ona gönderirmiş parasını. Herkese paylaştırmış. Nazım Hikmet'ten gelen renkli kumaşları barındıran, Yaşar abinin (Yaşar Kemal) sıkça uğradığı bir ev düşünün...

Mine Nihan Doğan: Bu durumun doğrudan size yansıyan dezavantajı ne oldu?

Nazım Öğütçü: Dedem, İstiklal Savaşı'na katılmış ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmaya yardımcı olmuş birisidir. Babaannem ile birlikte bizi iyi yetiştirmeye önem verirlerdi. Konya'daki isyan sırasında bize hep şu tembih edilirdi. "Kimin çocuğusunuz?" sorusuna "Kömürçünün çocuğuyuz." yanıtını vermemiz gerektiği... Ben 1966'da petrol mühendisi olarak mezun oldum ve bize hocamız Türkiye Petrolleri'nin bize ihtiyacı olduğunu söyleyerek bizi çalışmaya gönderdi. İranlı, Suriyeli ve Türklerden oluşan altı kişilik bir grupla çalışmaya başladık. İki bekar arkadaş bir odada kaldık. 1640 lira olan ilk maaşımı aldım. Bu paradan babama gönderiyor, geri kalanını ise kendime harcıyordum. 1967'nin Mart veya Nisan ayında babamdan bir telgraf aldım: "Oğlum, uygun bir kat düştü. Acele 10 bin lira telle." Ben tabii o tarihte 10 bin liraya sahip değildim ama arkadaşlarımdan toplayarak gönderdim. Ev kirasını ödemekte ailem çoğu zaman zorlanırdı. Ben askere gitmek üzere ayrıldım ve Ankara'ya geldim. Babama göre orası insanı dinlendiren ve para peşinde koşulmaması gerektiğinin öğrenildiği bir yerdi... Askere teslim olmadan fakülteye gittim. Bizden bir sene önce mezun olan bir arkadaşımızın bölümünde asistan olduğunu gördüm. Asistan arkadaşım bana Mitçilerin, beni mezun eden hocayı yerin dibine batırdıklarını, beni mezun etmesine sinirlendiklerini söyledi. O an anladım ki babamın söylediği şey gerçekleşti: Artık "Cebimde birilerinin eli vardı!"

Mine Nihan Doğan: *Başka bir deyişle, "Meyve veren ağaç taşlanır." Çok sayıda eseri bulunan, değerli bir yazarın evladı olmak oldukça gurur vericidir. Peki, elinizdeki kitapların hepsi babanız tarafından imzalandı mı?*

Nazım Ögütçü: Bizim elimizde babamın imzasıyla iki ya da üç kitap bulunuyor. Başkalarına imzalanan çok kitabı vardı. 56 yaşında bu kadar erken rahmetli olacağını bilemedik...

Mine Nihan Doğan: *Babanızın en sevdiğiniz kitabı hangisidir?*

Nazım Ögütçü: Aynı anda birden çok kitabını seviyorum aslında. *Kanlı Topraklar, Devlet Kuşu, Murtaza*. Bunlar benim yakından tanıdığım öğeleri içeriyor. Mesela ben Akbank'ta gece bekçisi olan Murtaza ile çocukken tanışmıştım. *Suçlu* adlı kitabını da severim. Oradaki Cevdet rolünü ben canlandırmak istemişim. Babamla beraber İstanbul'da Maçka'da yönetmen Atıf Yılmaz'la olan toplantıya ben de gitmişim. Babam o rolü benim oynamak istediğimden bahsedince yönetmen, "Cevdet'e göre yaşı biraz geçkin." demişti.

Mine Nihan Doğan: *Babanız işleri, geçim sıkıntısı, eserlerine bunların nasıl yansdığı hakkında çocuklarına bilgi verir miydi?*

Nazım Ögütçü: Tabi ki.. Bir takım kitabevlerinden tashih için formalar alırdı. Eve getirip ya benimle ya ablamla birlikte düzeltmeler yapardı. Bu şekilde eve ekmek getirirdi. Gogol'ün *Müfettiş*'ini okuduğum bir sırada fark ettim ki, babamın *Müfettişler Müfettişi*'ne benziyor. Babama söylediğimde "Yapma yaaaa?" dedi ve ilk defa benim ardımdan bir kitabı alıp okudu. "Hakketten benziyormuş. Sahtekâr!" dedi. Ali Kemal Beran adlı bir muhterem, Osmanlı-Rus, Rus-İngiliz falan tarihleri yazmış birisidir. Bu adam devamlı babamla beraber ve onun konuşmalarını dinliyor. Bir gün arkadaşları "Bu herif sahtekâr, neden onunlasın?" deyince, "Ses etmeyin, bu roman oluyor." diyor. (Gülüyor).

Mine Nihan Doğan: *Orhan Kemal'in, etrafında gördüğü kişilerden etkilenerek onları bir roman kahramanı yapacak kadar iyi bir gözlem yeteneği olduğu açıkça görülüyor. Bu kadar iyi gözlem yeteneği olan bir yazarın bu yolda başından geçen en akıldal kalıcı macerası hakkında neler anlatırsınız?*

Nazım Ögütçü: Örneğin babam *Müfettişler Müfettişi* adlı kitabını yazarken gülünç bir olaydan etkilenmiş; hep anlatır dururdu: Kaymakamın, okulu bitirip Aksaray'a atanan bir şair arkadaşı varmış. Ankara'ya gitmek için oradaki yetkililere haber vermiş ama onu o sırada gören arkadaşları onunla vakit geçirmek istemiş. Yolda yürürken bir atlı araba görmüş. Arabacı onu bir müfettiş sanmış. Hemen koşturup mal müdürüne vs. haber vermiş. Şair, orayı denetlemeye gelen müfettiş sanılarak geceyi kaymakamın evinde geçirmiş. Ertesi gün kaymakam makamına dönünce ona olayı

anlatan yardımcıları, şairi onun odasına oturtmuş. Müfettiş sanılarak ağırlanan ama aslında arkadaşı olan şairi karşısında gören kaymakam şaşırılmış. Bunu babama anlatmışlar.

***Mine Nihan Doğan:** Ne mutlu ki babamızla çok güzel bir diyalogunuz varmış... Orhan Kemal'e dair bilinmeyen pek çok şeyle beraber anılarında yer alan detayların bilinmeyen arka yüzlerini bizlere anlattığınız için çok teşekkür ederim.*